

Humanistisch Opleidings Instituut
BIBLIOTHEEK
Postbus 797 - 3500 AM Utrecht

Mens en Wereld

UITGAVE VAN HET HUMANISTISCH VERBOND

Verschijnt maandelijks - 22 Jan. 1948, 3e jrg. no. 1

Als een gewoon mens

Een korte rust tijdens een militaire oefening op de Larense hei. Een karretje met limonade en gevulde koeken wordt bestormd. Even later zitten en liggen de soldaten over de hei verspreid, met hun flesjes en hun koeken. Daar roept er plotseling een: „Kijk eens jongens, de kapitein eet ook een koek, net als een gewoon mens!”

Deze kapitein — het geval speelde zich vóór 1940 af — wist steeds een grote afstand te scheppen tussen zichzelf en de mensen onder zijn bevel. Hij week nooit een duimbreed af van de militaire vormen („model” heet dat) en was — wat daar niet steeds mee samengaat — buitengewoon knap. Geen van zijn soldaten zag hem ooit doen „als een gewoon mens”, tot die vermoeiende dag op de Larense hei.

Aan deze kapitein moesten wij terugdenken bij de lezing van het rapport-Vorrink (het zogenaamde pakkettenrapport) en vooral bij kennisneming van het rapport-Cleveringa, dat handelt over de man die in de oorlog enige tijd regeringscommissaris voor vluchtelingenaangelegenheden te Lissabon was, baron van Harinxma thoe Slooten. Deze rapporten hebben hier en daar stof doen opwaaien. Het rapport-Vorrink houdt veroordelingen in, waarvoor de gronden niet steeds feilloos worden aangeduid, maar het wijst in elk geval op toestanden waarover het laatste woord nog niet gezegd mag zijn. Het rapport-Cleveringa is veel meer verantwoord; het komt niet tot een formele veroordeling, maar het houdt, voor wie lezen kan, wel enig oordeel in: niet slechts over de heer Van Harinxma maar over de gangbare opvattingen die het mogelijk hebben gemaakt, dat nu niet bepaald steeds de juiste man op de juiste plaats stond. Het staat allemaal tussen de regels. Dit kon niet anders, want een uitdrukkelijk oordeel over deze kant van de zaak valt buiten de zaak van de commissie-Cleveringa. Toch kan men in het rapport lezen, dat het in leidende functies soms ontbroken heeft aan mensen, die voldoende geneigd waren zich te gedragen „als een gewoon mens”. In zo’n geval gaat het al gauw ontbreken aan menselijkheid. En dan blijven dingen achterwege, tot het verrichten waarvan het menselijk gevoel als het ware dwingt. De kapitein, over wie wij in de aanvang spraken, was gezwicht voor de vermoeienissen op de hei en at ten aanschouwe van zijn soldaten „als een gewoon mens” een koek uit het vuistje. Sommige functionarissen, die de belangen van hun medemensen in de oorlog moesten behartigen, zijn niet gezwicht voor de omstandigheden, weken niet van de vorm af en bleven, om het zo eens te zeggen, met mes en vork eten. Er was geen „ambtelijk” tekort, wel een menselijk tekort. Want het niet doen „als een gewoon mens” is een menselijk tekort. En menselijk leed was het gevolg.

Scherper dan de felste conclusie uit het rapport-Vorrink zegt het de commissie-Cleveringa, wanneer zij zich naar aanleiding van oud-minister Van Boeyens uitlatingen over het karakter van baron van Harinxma als volgt uitdrukt:

„Steeds meer is bij de commissie de vraag gerezen, of hier niet een wonde plek wordt aangeraakt. De heer van Harinxma was een diplomaat, door aanleg en levensloop niet in de eerste plaats geroepen tot humanitair werk. Wellicht zou een enkel hartelijk gebaar, een enkel geduldig en begrijpend aanhoren meer, veel ten goede hebben uitgewerkt.”

Zij zegt dit, zonder zich overigens uit te laten — omdat dit buiten haar opdracht zou vallen — over de verantwoordelijkheid voor het handhaven van iemand met die „aanleg en levensloop” op een plaats, waar wel humanitair werk moest worden verricht. Maar zij formuleert het treffend. Het is alsof zij met de dichter Leopold *) heeft gekeken naar de maan en „door dit kleine prachtige vensterluik” met hem mee die balzaal heeft gezien, dat feest, en of zij daar ook heeft bespied:

*onder de luchters in den glans
ruggelings naar den wuften dans
afgezonderd 's werelds grooten*

.....

Afgezonderd zijn die groten der wereld, juist omdat zij niet doen „als een gewoon mens”, omdat zij het diep menselijke schijnen te missen en zich ingekapseld hebben in vormen en codes van een kleine groep. Zo ziet Leopold hen:

*aldus dreutelend op en neer
met plichtplegingen in de weer,
met gewichtige handgebaren,
met bedenkingen, met bezwaren,
ontevreden naar oud gebruik,
niet begrijpende wat geschiedt
en bet weterend.....*

.....

Het bekleed zijn met macht en gezag sluit de mens vaak af van zijn menselijkheid. Dan ontstaan „s werelds grooten”, zoals Leopold ze zag. Zij hebben hun eigen stijl en zijn daar aan gehecht. Maar wat is een stijl zonder menselijkheid? Een tekort.

Er heeft iets gehaperd in de „Londense” tijd. En de rapporten, tot nu toe verschenen, wijzen in een richting van zulke ingekapselde „groten”, die zo verstrikt waren in hun macht en hun gezag en hun stijl, dat zij niet meer menselijk „als een gewoon mens” konden doen, dat zij de menselijke nood niet konden begrijpen en dus ook niet konden lenigen. Tegen zulke macht- en gezaghebbers komt onze menselijkheid in opstand. Het is helaas een bekend verschijnsel, dat wie met de beste bedoelingen begint toch ook wel op dat verkeerde pad komt. In zulke gevallen behoort er een regering te zijn die ingrijpt. En als de regering dat niet doet hoort het parlement haar op de vingers te tikken. De „Londense” regering greep niet in en er was daar geen parlement dat haar terecht kon wijzen. Dit alles zal nu achteraf worden uitgezocht. Allemaal heel interessant. Hoe dit ook zal aflopen, er zal een les in zitten, een algemene les met een wijde strekking, een les ook voor de tegenwoordige en toekomstige regeringen: wie met gezag en macht wordt bekleed moet kunnen doen „als een gewoon mens”, omdat anders door de uitoefening van dat gezag en die macht de menselijkheid en de waardigheid van de mens danig in het gedrang komen.

Ss.

*) J. H. Leopold, Verzamelde verzen, blz. 169 v.

HET BEWUSTZIJN

„Ach, wij vinden, waar wij staren,
Niets bestendigs hier beneen.”

De sterkste rots wordt afgebroken, verpulvert, en vergaat. Het eeuwige graniet valt door verering uiteen. De machtigste gebergten worden tot vlakten afgeslepen. Uranium verteert zichzelf tot lood. Niets blijft, alles vergaat. Alleen wanneer het leven in de stof gevaren is — veroorloof ons deze beeldspraak — ontsnapt de stof aan de algemene wet van de afbraak. Zolang er leven in de stof is, of zolang de stof leeft, ontsnapt zij aan de algemene wet van de afbraak en handhaaft zij zich in dezelfde samenstelling temidden van de ontbindende natuur. Is het leven geweken, — de dood dus ingetreden — dan is de stof weer onderworpen aan de alom heersende wet der ontbinding. Langs welke weg ontsnapt de „levende stof” aan de wet der ontbinding?

Twee manieren kunnen we ontdekken, die de natuur hiertoe volgt.

De eerste weg is het voor ons verstand onbegrijpelijke instinct. Een onbewust weten wijst de weg tot eigen handhaving temidden der alles ontbindende krachten. De zalm, die in de Oceanen rondzwemt „weet”, dat het water in de ondiepe beken door de zonnestralen zo verwarmd wordt, dat de eieren uitgebroed worden, dus het leven behouden wordt. In de zee gelegd, zouden ze onmiddellijk onderworpen zijn aan de wet der ontbinding.

Het instinct zegt de trekvogel waar de geschikte broedplaats is, als hij duizenden kilometers ver zijn voedsel moet zoeken. Volgt hij de stem van het instinct niet, het leven zou zich niet kunnen handhaven en de ontbinding greep hem aan.

Zo leert het instinct onfeilbaar, zonder enig probleem aan de dood en dus aan de afbraak te ontsnappen.

De tweede weg, die we in de natuur ontdekken, is het bewustzijn. Dit vinden we in zijn hoogste, meest ontwikkelde vorm bij de mens. Als de mens ter wereld komt, weet hij niets. Het instinct is klaar, volleerd, weet de weg, heeft de oplossing van het zelfhandavingsprobleem volledig gevonden. Het bewustzijn is leeg, heeft geen inhoud, moet de wereld nog ontdekken, zoekt en vindt de oplossing. Het bewustzijn ziet rond, vraagt, ontdekt verhoudingen en oordeelt. Het bewustzijn denkt en langs de weg van waarnemen, oordelen en besluiten kan de mens zich verdedigen tegen overal aanvallende ontbindende krachten. De mens heeft door het bewustzijn geleerd zich te beschutten tegen de vernietigende koude, weet huizen te bouwen, kleding te vervaardigen, voedsel te bereiden. Om het leven te behouden heeft de mens moeten leren en hij leert nog steeds. Hij heeft geleerd de aarde tienmaal vruchtbaarder te maken dan ze bij zijn eerste komst was. Hij heeft geleerd de natuurkrachten te beheersen, wind en stromend water aan zich dienstbaar gemaakt. Hij kan sluimerende energie ontketen en daarvoor leven in streken waar eigenlijk geen leven, althans voor hem, mogelijk was. Zo volgt het bewustzijn dus een geheel andere weg, dan het instinct. Het bewustzijn worstelt met problemen, lost ze op, al is het soms met moeite, angst en pijn. Voor het instinct zijn de problemen opgelost. Het bewustzijn kan voortschrijden en de mens verheffen boven het biologische, boven het vitale leven. Het instinct blijft op het eens gegeven vitale levensplan.

De beide wegen zijn in de natuur niet geheel gescheiden. Ook in de mens werken instinctieve krachten. Ook hij „weet” zonder bewustzijn langs welke weg aan de vitale levensdrang voldaan moet worden. Eten, drinken, slapen kunnen geschieden buiten het bewustzijn om. Het kind, met een bewustzijn zonder noemenswaardige inhoud verricht vele levensfuncties op de manier van het instinct, zonder problemen. En voor de volwassen mens is Eros zonder probleem. Alleen de Liefde stijgt boven het instinct uit en brengt problemen mee.

En omgekeerd ontdekken we in de instinctmatig

De vorige maal beloofde ik iets te zullen schrijven over het psychisch monisme. Nu ik er mij toe zet, die belofte te vervullen, gevoel ik, dat dat niet gemakkelijk is. Immers, ik mag U in dit blad geen zware filosofische kost voorzetten. Ik zal echter trachten het zo eenvoudig mogelijk te bespreken.

Laat ons beginnen met de vraag, die voor iedere humanist toch zeker een belangrijke vraag is: Wat is de mens? Is hij een lichaam in de ruimte, een levend organisme of een denkend wezen? U zult mij antwoorden: hij is dat alle drie. Maar wat is het verband tussen die drie? Wij plegen te zeggen, dat de mens denkt met zijn hersenen. Dat is niet zonder reden: als de hersenen beschadigd worden, wordt gewoonlijk ook het denken beschadigd.

Hoe zien die hersenen er eigenlijk uit? Het is een grijze massa, die, evenals alle delen van ons lichaam uit miljoenen cellen bestaat en die in alle richtingen door bloedvaten en zenuwvezels doorstroemd wordt. Zenuwprikkels van al onze zintuigen komen er heen. Omgekeerd gaan er prikkels vanuit de hersenen naar de delen van ons lichaam, die wij willen bewegen.

Als ik b.v. een auto hoor toeteren en ik wijk uit, dan is er een prikkel vanuit mijn oor naar de hersenen en een prikkel vanuit de hersenen naar mijn beenspieren gegaan. Indien iemand in staat was, mijn lichaam tot in de kleinste bijzonderheden waar te nemen, dan zou hij al die bewegingen in mijn zenuwstelsel kunnen volgen. Was er niets anders in het spel, dan deze zenuwprikkels en spierbewegingen, dan zou ik een automaat zijn. Maar er is wel iets anders: ik ben er mij n.l. van bewust, het geluid te hebben gehoord en, om mijn leven te redden, naar het trottoir gestapt te zijn.

Welk verband is er nu tussen die bewegende hersencellen en mijn bewustzijn?

Dit vraagstuk, dat in de huidige filosofie naar de achtergrond gedrongen schijnt te zijn, heeft de wijsgeren van vroeger eeuwen veel meer bezig gehouden. Het was om dit vraagstuk op te lossen, dat Spinoza zijn theorie ontworpen van een wereldsubstantie (God), die zich op twee wijzen, n.l. in het denken en in de uitgebreidheid (de stof) aan ons openbaart.

De materialisten maken er zich eenvoudig van af door te zeggen, dat de hersenen het bewustzijn voortbrengen. Deze opvatting is echter onbevredigend, daar wij niet vermogen in te zien, hoe onze hersenen, die stoffelijk zijn, de oorzaak zouden kunnen zijn van ons bewustzijn, dat niet stoffelijk is.

De oplossing die Heymans geeft, is vrijwel de omgekeerde van die van het materialisme: het zijn niet de hersenbewegingen, die oorzaak zijn van het bewustzijn, maar ons bewustzijn is de

levende dieren een schemer van bewustzijn. Vooral de gewervelde dieren, in bouw zo gelijk aan de mens, kunnen soms kiezen uit een aantal mogelijkheden. Dan moet er dus een oordeel aan vooraf gaan. Oordeelskracht komt al leert toe aan het bewustzijn; het instinct oordeelt niet.

De twee manieren, die de natuur het leven heeft meegegeven om zich te handhaven, zijn dus in sommige wezens beide aanwezig, hoewel dan steeds sterk de nadruk op de ene of de andere manier ligt.

We mogen het bewustzijn dan ook niet beschouwen als een vervolmaking van het lagere instinct, alsof een evolutie het uit het instinct had tevoorschijn getoverd. Zeer duidelijk zien we de ontwikkeling langs twee uiteenwijkende lijnen verlopen. Langs de ene lijn een wonderbaarlijk geperfectioneerd instinct, langs de andere lijn een zich steeds weer ontwikkelend bewustzijn.

Het instinct is gericht op de vitale levensbelangen: eten, zelfbescherming, voortplanting. Het bewustzijn denkt, denkt na, denkt ook over zichzelf. Daardoor komt het boven het vitale leven uit.

oorzaak ervan, dat er hersenbewegingen worden waargenomen.

Om deze opvatting te begrijpen, moeten wij er ons goed van doordringen, dat wij de dingen om ons heen niet direct kennen, maar alleen door middel van de indrukken, die onze zintuigen er ons van geven. In het dagelijks leven houden wij daar geen rekening mede. Wij zeggen, dat de rijpe aardbeien rood en de bladeren van die planten groen zijn. Wilden wij ons wetenschappelijk juist uitdrukken, dan zouden we moeten zeggen, dat die vruchten en bladeren van het witte licht die stralen terugkaatsen, die wij met ons gezichtszintuig als rood, resp. groen waarnemen. Dat die kleuren als zodanig aan ons en niet aan de planten eigen zijn, bewijst het feit, dat er kleurenblinden zijn, die de kleuren anders of helemaal niet waarnemen. En zoals het met de kleuren is, zo is het ook met de warmte, het geluid enz. De natuurkundige herleidt al deze gewaarwordingen tot trillingen, zodat iedere kleur en iedere toonhoogte een eigen trillingsgetal heeft.

Wij trekken hier de conclusie uit, dat onze kennis van de dingen een *betrekkelijke* kennis is, die niet alleen afhangt van de aard der dingen, maar ook van onze eigen geaardheid, van de inrichting van onze zintuigen.

Zo komen wij ertoe, onderscheid te maken tussen datgene wat wij waarnemen, het *verschijnsel*, en het *wezen*, dat aan dat verschijnsel ten grondslag ligt. De natuurkundige zal misschien zeggen, dat het wezen van de toon een luchttrilling is van 128 trillingen per seconde.

Maar de filosoof, die het spoor van Kant volgt, gaat nog verder. Hij beweert, dat niet alleen de kleuren en geluiden door onze menselijke aanleg bepaald worden, maar dat dit ook geldt voor het feit, dat wij de dingen in een ruimte van drie afmetingen waarnemen. Maar dan behoren die ruimtelijke trillingen, waarvan de natuurkundige spreekt, ook nog niet tot het wezen der dingen. Dan moeten wij nog een stap verder gaan; dan moeten wij trachten te begrijpen, dat het wezen der dingen niet ruimtelijk is, al nemen wij het als ruimtelijk waar.

De stelling van Heymans is nu: het wezen der hersenbewegingen is bewustzijn. M.a.w.: het bewustzijn is oorzaak der hersenverschijnselen. Als iemand dus in mijn hersenen zou kunnen zien, dan zou hij mijn gedachten zien — maar aan hem zouden die zich voordoen als hersenbewegingen.

Waarde lezers, ik ben er mij van bewust, dat dit voor sommigen van U ietwat moeilijk te verteren zal zijn. Ik geef U daarom een maand tijd om erover na te denken. Mocht U iets in dit stuk niet duidelijk zijn, schrijft U mij dan eens.

C. H. KETNER.

De mens zoekt en vindt een oplossing. Hij ondervindt de gevolgen van de oplossing en draagt er de verantwoordelijkheid voor. Wij leren van en aan elkaar. Wij dragen daardoor verantwoordelijkheid voor onszelf en voor de samenleving.

Deze verantwoordelijkheid brengt, als wij nadenken, liefde en barmhartigheid mee. Ook zelfopoffering ten bate van de gemeenschap. Wie zijn verantwoordelijkheid beseft voor de gevonden oplossing om het leven van zichzelf, zijn medemens en zijn nakomelingen mogelijk te maken, moet oordelen over goed en kwaad, over wat mag en niet mag.

Zo sluit het bewustzijn naast rede en verstand, ook morele oordeelskrachten in zich. Ook de deugden — en de ondeugden — zijn alleen bestaanbaar in en door het bewustzijn. Het zijn krachten van het bewustzijn.

Het bewustzijn heeft door ervaring moeten leren. De mens leert nog steeds.

Moge hij eens leren zo samen te leven, dat hij het leven van zijn medemens niet behoeft te vernietigen.

Eens zal deze weg gevonden worden.

M. G. WARFFEMIUS.

Een humanistische stem uit Amerika

III.

Door wetenschappelijke vooruitgang en verdere technische ontwikkeling kan de mens zijn wereld meer en meer dienstbaar maken aan zijn behoeften. Door een beter begrip van zijn eigen aard kan hij in toenemende mate deze methoden effectiever maken, waardoor hij zijn drijfveren kan beheersen en deze kan inschakelen ter vervulling van zijn doelstelling. Wij zijn nog maar aan het begin van de toepassing van onze nieuwe psychologische inzichten op de taak die voor ons ligt. Daardoor krijgen de doelstellingen en methoden van onze opvoeding nieuwe waarde en kracht; onze politieke, economische en maatschappelijke doelstellingen krijgen nieuwe klaarheid. Als wij het humanistisch werkprogramma goed begrijpen, zal het nodig zijn de feitelijke handelwijze van de mensen te onderzoeken op alle gebieden, waarop zij voortwaarts dringen bij hun speuren naar de waarden van het leven. De humanistische praktijk is verder gevorderd dan de theorie en terwijl de menselijke geest voorwerd te verwijlen in de stralen van het bovennatuurlijke, staan zijn daden vooral op het niveau van het stoffelijke.

Of zij nu het voedsel in de wereld willen vermeerderen, een stedelijke bevolking beveiligen tegen ziekte, een zenuwpatiënt genezen of een wereldorde instellen ter verzekering van de vrede, bij de methoden, die zij gebruiken, zijn zij aangewezen op een naturalistische opvatting van onze wereld. De humanist is er van overtuigd, dat hoe gauwer wij dit erkennen en bewust aannemen, het des te beter zal zijn voor het bereiken van ons doel.

Er moeten ontelbare gevechten geleverd worden voor de zaak der mensheid — luister naar Richard Wright, als hij zijn geschiedenis in „Black Boy” vertelt, en men heeft er een schrijvend symbool van. Er is enorm veel scheppend werk te doen om de mensheid op de weg te brengen naar dat, wat tegelijkertijd „wenselijk en mogelijk” is. De humanist laat zich niet ontmoedigen door de gevaren of afschrikken door de eisen van het doel, dat hij zich te samen met zijn kameraden stelt. Hij ontdekt de zin van het leven, door, zo goed als hij kan, zich in dienst te stellen van de alles omvattende strategie van de mensheid in die bijzondere sector, waarin hij zich bevindt. Hij vertrouwt dat zijn medewerking aangenomen wordt door zijn medestrijders en een duurzaam deel vormt in de vooruitgang van het menselijk leven.

De hoofdredacteur van de „Boston Herald” beantwoordt zijn vraag: „Is humanisme voldoende?” door te zeggen, dat de grote massa het niveau niet bereikt heeft, van waaruit zij zulk een opvatting van geloof kan begrijpen, en ernaar kan leven en dat wij het feit niet kunnen loochenen, dat het gevoel de mensheid regeert. Er zit een fundamentele dwaling in, het humanisme zo te verwerpen. Het is waar, dat „gevoel de mensheid regeert”, maar waarop de mens met zijn gevoel reageert, wordt in hoge mate bepaald door zijn levensomstandigheden.

Het is niet waar, dat de gevoelens alleen opgewekt worden door de conventionele leerstellingen van het bovennatuurlijke geloof. Wij behoeven slechts op aarde rond te kijken, om te zien op hoeveel verschillende wijzen de menselijke gevoelens zich uiten. Onkerkelijk idealisme kan een volledige gevoelsreactie opwekken, zoals zowel de democratie als het communisme duidelijk bewezen hebben.

Het humanisme heeft rijke mogelijkheden, de gevoelens der mensen te beheersen, zoals ieder, die een grote zaak dient, uit eigen ondervinding weet. Het humanisme is niet slechts een verstandelijke opvatting van het leven, ofschoon het in overeenstemming is met de beste gedachten van onze tijd. Het heeft ook ten doel, de

Wij publiceren hier het slot van een beschouwing over humanisme van de Amerikaan E. Burdette Backer. De vertaling is van mevrouw H. A. Polak-Schwarz. De vorige twee gedeelten zijn te vinden in onze nummers van November en December 1947.

meest integrerende belangen van het menselijk leven te dienen; het verplicht ons ertoe, een programma op te stellen, dat leidt tot de vervulling van dat doel. Het is inderdaad een religie, en de mate, waarin het in staat is, de gevoelens der mensheid te wekken, is slechts afhankelijk van de graad waarin zij, die zich het humanisme eigen hebben gemaakt, erin zullen slagen, de volle rijkdom ervan weer te geven.

E. BURDETTE BACKUS.

The Humanist, Voorjaar '46.

DEMOBILISATIE

De Gemeenschapsbesturen wordt verzocht na te gaan of er in hun woonplaats een plaatselijke demobilisatie-raad bestaat. Is dat het geval dan kunnen zij zich daartoe wenden voor hulp aan de onkerkelijke militairen. Zaak is het verzamelen van adressen van humanistische gezinnen, die een militair in Indonesië hebben, om zodoende deel te nemen aan dit sociale werk. Contact met gedemobiliseerden kan ook worden opgenomen door de verzamelde adressen bij het Gew. Arbeidsbureau te deponeren, indien er geen pl. demob.-raad bestaat, daar elke teruggekeerde militair zich daar melden moet.

DE NEDERLANDSE KINDEREN IN DUITSLAND.

Het hoofdbestuur verzoekt de leden, die bereid zijn een Nederlands kind uit Duitsland voor enige tijd in hun gezin op te nemen, hiervan zo spoedig mogelijk mededeling te doen aan het Centraal Bureau van het Human. Verbond, Weerdsingel O.Z. 80, Utrecht.

Uit de Nieuwjaarsboodschap:

DIT is de kwestie, waar het om gaat: wij zijn allen verantwoordelijk. En dat niet in een of andere geheimzinnige betekenis van het woord, maar heel nuchter en praktisch. Als het waar is dat iedere daad van een onzer diepgaande invloed uitoefent op de daden van anderen — en dat is waar; als het waar is dat wij ons steeds weer opnieuw laten beheersen door zelfzucht en vooroordeel en ook dat is waar; dan is het ook waar, dat wij allen tekort geschoten zijn, ja, dat wij allen, U en wij, medeverantwoordelijk zijn voor wat er thans geschiedt. Dit is geen diepzinnigheid, maar eenvoudige werkelijkheid: wij kankeren een beetje, ontduiken de belasting nu en dan, kopen een beetje zwart en zijn een beetje zelfzuchtig, houden onze tegenstanders min of meer voor dwazen of schavuiten, vinden ons zelf tamelijk gewichtig, werken eens wat met de ellebogen en zijn een beetje onoprecht en bekrompen, een beetje wantrouwend en een beetje harteloos. En door al die beetjes bereiden we onze gezamenlijke ondergang voor. Tenzij we dit durven bekennen, tenzij we dus beseffen dat wij, ieder voor zich en allen tezamen, medeverantwoordelijk zijn, is er geen uitkomst meer.

VERNIEUWING, durven we dat woord nog uitspreken? Ach, velen zijn moedeloos geworden, omdat ze geen taak meer zien. Omdat ze zich hulpeloos voelen. Waaraan zullen we dan de kracht ontnemen om staande te blijven, waar zoveel om ons heen ineensloot? Hieraan, dat er in ons allen leeft, onuitroeibaar, het verlangen naar echte menselijkheid. Daaraan gehoorzamen we, als we staande blijven, dat verraden we als we meedrijven met de stroom.

In tijden van crisis zoals thans worden we allen bedreigd door het pessimisme, want we zien wel de ondergang van dat wat vertrouwd was, maar niet de mogelijkheid van dat wat komen kan. We zien de bittere klucht van corruptie en bijzondere rechtspraak, we ervaren dagelijks de heerschappij van corruptie en zelfzucht, we leven nog steeds temidden van nood en schrijnende tegenstellingen, we voelen ons in ons geestelijk leven bedreigd en — ergst van al — we weten dat de wereld verscheurd is. En toch mag alle onrecht niet doen vergeten, dat diep in talloos velen leeft: de drang naar gerechtigheid. En toch kan geen corruptie uitroeien de droom van een wereld waarin elk zijn deel krijgt, noch zal alle zelfzucht meer kunnen smoren het besef, dat een samenleving zonder bestaanszekerheid mensonwaardig is. En bij het opdringen van één denkwijze moet toch wel begrepen worden dat onverwoestbaar is de dorst naar geestelijke vrijheid. En ook is ons temidden van de ongebreidelde vijandschap der wereldmachten thans voor het eerst in de geschiedenis der mensheid ingebrand om het nooit meer te vergeten de zekerheid van het: Een wereld of geen wereld.

Een bedroevende en leerzame enquête

Een opinieonderzoek naar de smaak van de radio-luisteraars leverde o.a. de volgende gegevens: 26 % van de ondervraagden prees het meest de Bonte-Dinsdag-avond-trein, 12 % achtte deze erg slecht. Het percentage 26 stond boven aan de lijst en overtrof bijna 2½ maal alle andere waarderingen. Verder genoten het Oké-pr. en Ome Keesje bij 5 % der radioliefhebbers de hoogste gunst.

DA T ieder „er eens graag uit is” en maligheden wil doen, lezen of aanhoren, onschuldige of onbenullige liefhebberijen er op na houdt, is menselijk. Circus, detective-roman, eens zitten soezen in een kroegje, postzegelverzamelen, kermis, spel of het kijken er naar: deze genoegens leveren alle noodzakelijke of althans begrijpelijke afwisseling voor inspannende arbeid en tegewicht tegen te zwaarwichtige ernst. De speelzucht is een schone gave, die alleen door saai-pieterige droogpruimen wordt verwaarloosd of door highbrows geminacht. De resultaten echter van het genoemde onderzoek gaan buiten de schreef van het menselijke: zij tonen ons een beeld van verwording of van nauwelijks tot mens geworden zijn. Zij voeren ons op het gebied der imbecilliteit, dringen onze blik in het huiveringwekkend-wijde rijk der menselijke leegte. Zij bewijzen met cijfers, dat honderdduizenden die leegte trachten te vullen met het aller-onverkwikkelijkste, wat de radio op het terrein van volksbederf praesteert.

Wanneer ik dit een schandvlek van ons volk noem, laat ik hier niet op volgen: jaag toch, regeerders, de direct voor de keuze der betrokken programma's verantwoordelijken weg, desnoods „met behoud van twee maanden salaris” en met het praedicaat „eervol”. Wij weten het: anderen zullen opstaan, die misschien nog erger platheden moeten opdissen voor de daarop beluste 30 % ¹⁾. Ik verwijt ook niet aan dit publiek zelf, dat het vermaak vindt in grofheid en zouteloos-

heden, waar je hart van omdraait. Onze grieven hebben wij elders te spuien: ons hele volk draagt schuld aan de smakeloosheid en de daarmee verbonden verruwing, die om ons heen grijpen als de armen van een polyp en waarvan de symptomen ons weer eens extra verbijsteren, bij het lezen van boven aangehaalde cijfers en van het bericht, dat 46 mensen door de schuld van Nederlanders in een dichte trein zijn gestikt.

De oorzaken liggen in de mens zelf. Hij is waarlijk niet geboren met een ziel als een onbeschreven blad papier: hij heeft niet enkel aanleg voor louter goedheid en schoonheid; door hem worden erger beestachtigheden bedreven dan door dieren, hij kan zichzelf ontmenselijken, zijn steden, dorpen en huizen, de natuur, met afzichtelikheden volzetten en vervelen en die nog mooi vinden ook. Maar daarnaast blijft zijn samenleving — en dat zijn wij allen — ver beneden haar taak, om dammen op te werpen, een milieu te scheppen tegen de verdierlijking, die zij in zich beleeft en waardoor wij langs een hellend vlak naar het steeds erger afglijden. Nazisme en oorlog deden onnoemelijk veel kwaad, zij en hun gevolgen zijn, hoe gruwelijk ook, echter slechts tekenen van het manco in het sociale leven. De maatschappelijke toestanden bevorderen de groei van onedele krachten, drijven miljoenen er toe, minderwaardige middelen te zoeken om maar te vergeten hun tegenslagen, armoede of ellende, om te verdoven hun teleurstelling, pijn en wanhoop. In zoverre wij allen te weinig doen, om

de oorzaken daarvan op te heffen, dragen wij allen de verantwoordelijkheid voor het nihilisme, het materialisme en de verstomping der gevoelens voor recht, goedheid en schoonheid, die wij allerwegen ontmoeten.

Wij mogen het niet bij een constatering, bij een aanklacht of hartekreet laten; ook niet bij formele algemeenheden als: de mens en de maatschappij zijn de schuldigen. De klemmende vraag is: wat moeten wij doen? Door de enquête bleek de verhouding tussen de groepen der scherpste veroordelaars — zij die L.O., M.U.L.O. enz. of M.O. hadden genoten — die van 5, 12, 20. Een soortgelijk resultaat leverde een ander opinieonderzoek, n.l. naar het lezen van ons volk. Ondanks het m. i. onjuist stellen van de hoofdvraag bleek ten duidelijkste, dat door beter onderwijs de belangstelling voor hogere geestelijke waarden met sprongen stijgt. Beide enquêtes bewijzen, dat met het peil der ontwikkeling de smaak verbetert, het kritisch vermogen ontwaakt en de afschuw groeit voor het volksgif van banale lectuur en van laag-bij-de-grondse radio programma's. Dat er een scherpe tegenstelling bestaat tussen de waardering van hen, die L.O. genoten en die der met M.O. bevoorrecht, is op zichzelf bemoedigend, maar begrijpelijk: het milieu draagt zeer veel tot de vorming der laatste bij. Verheugend is echter in het bijzonder, dat de midden groep zoveel kritischer is, dan de eerste. Wij zien hieruit immers, dat er geen langdurig M.O. voor nodig is, om het % van de Oké enz.-bewonderaars aanzienlijk naar beneden te drukken.

GEZIEN deze feiten, durven wij, moderne Humanisten, onder trotsering van het verwijt onzer tegenstanders betreffende overmatig optimisme en nationalisme — men leze b.v. weer het Linie-artikel in de „Groene” van 30 November — zeggen, dat de weg ons mede door de beide enquêtes is gewezen. Wij geloven niet aan de blank-onschuldige mens, en dromen alleen maar van een zondeloos Para-

Wat ons Verbond voorafging

Dr. J. P. VAN PRAAG. MODERN HUMANISME. EEN RENAISSANCE? Uitgeverij Contact, Amsterdam, 1947. (Prijs geb. f 7,50. Voor leden van het H. V. f 5,50.)

Midden in de pas achter ons liggende wereldoorlog, verscholen voor de onmenselijke wreedheden van de bezetter en verbijsterd door het massale leed en de massale geestelijke weerloosheid van de meesten uit ons volk, schreef van Praag dit boek. Twee jaar na de bevrijding, een tijd waarin vele toekomstverwachtingen teloor zijn gegaan en waarin de hartverheffende eenheid in het verzet weer opgegaan is in oude en bijna traditionele scheidingen en schotten in ons volk is het boek, — helaas zo laat — in ongewijzigde vorm, naar de schrijver meedeelt, verschenen. Bij de beoordeling moet de criticus dit moment van schrijven en van verschijnen niet uit het oog verliezen. In deze twee jaar is een gedeelte van het grootse plan dat van Praag ontwikkelt — een vernieuwing van het geestelijk leven in humanistische zin — in vervulling gegaan in zoverre het Humanistisch Verbond is opgericht en zijn ontplooiing heeft gekregen onder de bezielende leiding van de schrijver. Het boek stelt de recensent, in het orgaan van het Verbond, voor een aantal problemen. Ten eerste zijn veel van de gedachten uit het boek gekristalliseerd in de beginselen van het Verbond en daarmee is de recensent, als lid van het Verbond, het eens in grote trekken. De critiek moet en zal ook komen van niet humanistische zijden. Ten tweede ligt, volgens de schr. de verdienste van het boek in de bezieling, en bezieling is nu juist iets dat zich onttrekt aan critiek. Ik wil dan ook, zonder de beoordeling geheel achterwege te laten, meer een enigszins uitvoerige aankondiging schrijven dan een recensie. De inleiding, waar humanisme tegenover Christelijk geloof gesteld wordt, niet in een bestrijdende geest (een overwonnen standpunt wortelend in een extreem nationalisme in een geloof aan automatische positivistische vooruitgang) concentreert zich op de gedachte van de humanist tegenover de Christelijke gelovige: „Tegenover de ontstellende noden van het leven heeft hij het wanhopige gevoel, niet met lege handen te staan, maar met ongemunt goud. Mede te helpen dit goud tot gangbare munt te slaan is dan ook een gedachte die hem niet meer loslaat, als dit probleem zich in alle ernst aan hem heeft opgedrongen.” (pag. 10). Uit nood is het boek geboren, uit verantwoordelijkheid voor allen, uit vaste levensovertuiging is het gegroeid, om leiding te geven aan een poging om het ongeorganiseerde en veelal individualistische humanisme in Nederland te ontdoen van de resten van een intellectuele sfeer die het, te beginnen bij de Renaissance steeds had behouden, en om deze geestesrichting te funderen, te verdiepen en te verbreiden.

Het tweede hoofdstuk „Mythe en Rede”, is een antwoord aan hen die van oordeel zijn dat het humanisme zo sterk rationalistisch getint is en moet blijven dat het daarom al zijn greep op de tot nihilisme afgegleden massa's nooit zal krijgen, omdat „de gewone mens” nu eenmaal niet gegrepen wordt door datgene wat de rede is en kan, maar behoefte heeft zich te wijden aan een richting en een ideaal waarin ook zijn gevoelens mede betrokken zijn. Het hoofdstuk ontwikkelt, op heldere en originele wijze, de zienswijze dat mythe en rede geen volstrekte tegenstellingen bevatten. Mythe is, volgens schr., een wereldbeeld dat uitdrukking geeft aan het geheel van wensen, willen en streven. „Wat de utopie is voor de politieke stijd, is de mythe voor de levensbeschouwing” (pag. 27). Wij wisten al, en weten het door Lewis Muirford's boek „The story of utopias” (1922) nu nog beter dat een cultuurperiode die niet haar utopieën schept, verloren gaat in barbaars en normloos zogenaamd realisme. De grens die schr. trekt tussen redelijk rationalisme en extreem rationalisme, is helder en behoort m. i. tot de best geslaagde gedeelten van het boek. „Het irrationalisme... acht de rede — zelf een psychische functie — niet in staat om zich van de samenhang der dingen rekenschap te geven — komt dus uit zogenaamd respect voor het geestelijk leven tot minachting van datgene, wat voor ons de hoogste geestelijke waarde is: de mogelijkheid om uit te stijgen boven de onmiddellijke ervaring.” (pag. 41). „De rede kan ordenen en verbanden leggen, het bijzondere tot het algemene herleiden, waarheid en algemeenheid scheppen, maar nimmer het zo-zijn der dingen funderen.” (pag. 34—35). De meest principiële beschouwing over het humanisme tegenover het christelijk geloof culmineert in de volgende passage: „...het oneindige Zijn is geen naar menselijke begrippen zinvolle kosmos... maar een ontzagwekkend heelal van verbijsterende catastrofen te midden van wondere regelmaat, van geheimzinnige doelmatigheid temidden van chaotische strijd, van blinde vernietiging maar ook van vrede en schoonheid... Dit alles is Zijn, niet als veelheid, maar als eenheid, onderscheiden — ongescheiden in ons bestaan gegeven. Maar de humanist heeft geen reden om het God te noemen: daardoor zou niet aan zijn kennis er van toegevoegd worden en hij kan er ook geen der persoonlijke attributen aan toekennen, die het begrip God onwillekeurig oproept: alwetendheid en liefde, almacht en doelbewust-doordringend gevoel van nietswaardigheid, veeleer met de zekerheid van tot zelfverwerkelijking geroepen te zijn.” (pag. 54). Het humanisme, dat een zondebesef, inherent aan het menselijk bestaan ontkent, is in wezen optimistisch, aanvaardend vreugde en leed, in de wil en de drang de wereld met menselijkheid te doordringen. Het leven is hier en nu. In het hoofdstuk „Een plaats om te staan” ontwikkelt de schr. een, in grote trekken volledige, humanistische ethiek, een fundering van de bovenpersoonlijke normen, waardoor de humanist zich gebonden voelt, al ver-

Een met zorg samengestelde voorraad boeken
op humanistisch gebied vindt U bij:

Boekhandel „Plus Ultra”

Amsterdam, Keizersgracht 396. Tel. 30269

*Wij zijn speciaal voorzien van werken
op gebied der klassieke studiën
en in de Spaansche-, Portugeesche, Russische- en Italiaansche talen*

dijs, zonder ontgoochelingen, ongeluk, spanning en lijden. Maar wij weten, dat ieder recht heeft op de ontplooiing van zijn edelste, typisch-menselijke gaven en wij moeten werken voor de groei van mensen, die, door hun geest gewapend, moedig staan tegenover de slagen van het lot en de pijnen van het hart, gepantserd ook tegen ziels- en oorverdovend radiolawaai. Daarom vergelijken wij met droefheid de begroting van 1939, waarop — het was te weinig — maar tenminste nog 16.08 % was uitgetrokken voor onderwijs, kunsten en wetenschappen, met die voor 1947, welke slechts 7.4 % aan dit onderdeel gunt. Daarom en daarom alleen is het voor het Humanistisch Verbond een gewetenszaak, om, in samenwerking met allen, die ons cultureel peil willen verhogen, te werken voor de vernieuwing en verbetering van alle onderwijs. Ook daarmee dienen wij de zaak der sociale gerechtigheid, verwezenlijken wij de punten 3 en 5 van ons beginselprogramma en lossen wij ten dele de schuld, die op ons allen rust.

D. LOENEN.

1) Dit cijfer is veel hoger, drukt alleen maar het percentage der grootste enthousiastelingen uit.

Een nieuw jaar wacht op ons werk!

Hoofdbestuur en Redactie wensen hierbij alle leden van het Verbond toe, dat in 1948 de versterking van het humanisme in enkeling en gemeenschap moge voortgaan en dat elk de kracht zal vinden naar de mate van zijn vermogen daaraan mede te werken. Mogen de bezinning op de rijkdom van ons geestelijk erfgoed en de praktijk van ons handelen, die daaruit voortvloeit, in harmonie tezamen gaan tot groei van de geestelijke weerbaarheid, die onze tijd zozeer nodig heeft.

UTRECHT —

CONGRESSTAD

6—7 Maart 1948

Het jaarlijkse congres van het Humanistisch Verbond.

- Een terugblik op een verheugende groei.
- Een perspectief van nieuwe mogelijkheden.
- Een toetsteen voor de eendracht der humanisten.
- Het levende hart van het Humanistisch Verbond.
- De stem der gemeenschappen in het algemene beraad.
- De weg tot elkander in principeel overleg.

Het Verbond groeit tot in de uithoeken des lands. De behoefte aan landelijk contact is groot. Nog weten wij te weinig van elkanders gemeenschapsleven af. Die behoefte maakt het Congres tot meer dan een statutaire aangelegenheid. Het Hoofdbestuur wekt hierbij de leden op, zich reeds nu als deelnemer aan te melden (zie formulier in dit blad).

De congresberaadselingen zullen op Zaterdagavond 6 Maart worden onderbroken door een toneelvoorstelling, te geven door het gezelschap „DE PLANKENIERS”. Deze voorstelling wordt de Congresdeelnemers aangeboden.

klaart hij hun ontstaan vanzelfsprekend niet godsdienstig. Ja, van kerkelijke zijde nog veelal gangbare, opvatting dat wie het geloof verlaat ook het zedelijk handelen vaarwel zegt en maar doet wat zijn verlangens hem ingeven, wordt nog eens overduidelijk en afdoend weerlegd. De criticus is niet bezorgd deze veelheid van behandelde problemen gefundeerd te beoordelen, daartoe ontbreekt hem de kennis, maar wel moet hem van het hart dat dit hoofdstuk te lang, te veelomvattend, te weinig een eenheid is geworden en helaas een enkele maal vervalt in een hoogdravendheid, die hoewel de „echtheid” der bedoeling niet ontkend mag worden toch ongunstig afsteekt bij de ingehouden hartstocht en de bewonderenswaardige klaarheid en nuchterheid in uitdrukken die de schrijver eigen zijn. Een glas helder, koud water is een lavenis voor hem die dorst heeft, vijftien glazen water is teveel. Dit hoofdstuk bevat teveel glazen klaar water.

Het volgend hoofdstuk, getiteld: „Modern humanisme als politieke theorie” toest de politiek aan redelijk humanistische maatstaven en uitgaand van het humanistisch gelijkheidsgeloof komt de schrijver tot zijn socialistische credo, een maatschappijvorm waarin „gelijke ontplooiingskansen binnen het kader der verschillen in aanleg, temperament en karakter” gewaarborgd zijn geestelijke vrijheid, verdraagzaamheid en eerbied voor de persoon kenmerken zijn ondogmatische politieke overtuiging, die zonder de democratie niet denkbaar is. Het komt mij voor dat van liberale en communistische zijde hier principiële kritiek mogelijk is en daar juist in het H.V. liberalen, communisten en democratisch socialistischen elkaar ontmoeten moet dit hoofdstuk voor rekening van de schrijver blijven. 1) Dit geldt, mutatis mutandis, ook van het volgende caput: „Modern humanisme en de internationale politiek”. Merkwaardig is het dit gedeelte te leggen naast het 4e hoofdstuk van Prof. Romein's „Nieuw Nederland” en te zien hoe treffend veel overeenkomsten er te vinden zijn. Dat deze ideeën als het ware „in de lucht zitten” en ongeveer gelijktijdig op verschillende plaatsen vorm krijgen is een der weinig verheugende verschijnselen van de tijd na de bevrijding. De schoonste uiting van deze hernieuwde, op de mens betrokken, levensbeschouwing is, volgens mij, te vinden in „The condition of man” van de Amerikaanse socioloog Lewis Mumford, een boek waar ieder humanist een schat van kennis en inzicht uit kan putten. 2) Problemen over de elite, de massa, en praktische oplossingen om de angst der massa's te leiden in banden van persoonlijkheidsontplooiing en nieuwe levensinhoud besluiten het boek.

Het Verbond is zijn taak begonnen, en het is nog te vroeg zelfs tot een voorlopige conclusie te komen aangaande het slagen van de poging. „Those who look for swift wholesale changes to take place in our institutions under-rate the difficulties we now face: the inroads of bar-

barisme and automatism, those twin betrayer of freedom, have been too deep” zegt Mumford.

Van Praag schetst een nieuw mensentype, een kleine Gideonsbende „die in de interne zin van het woord menszijn” en van hen uit moet de vernieuwing komen. Of er voldoende humanisten in die zin gevonden worden weet ik niet, maar zeker is dat de schrijver er een van is. Hij paart helder inzicht aan gedegen kennis; nuchterheid aan enthousiasme; hij paart humor aan grote zedelijke ernst; bescheidenheid aan gerechtvaardigd gevoel van eigenwaarde; hij paart een brede en grootse blik aan gespecialiseerde kennis; menslievendheid aan kritische zin; hij paart geduld aan grote activiteit. Het is geen fraze en geen ophemelarij van een lid van 't Verbond, ik ben ervan overtuigd dat elke tegenstander zal moeten toegeven, dat hier een man aan 't woord is die iets te zeggen heeft, die geen leuzen of frazen hanteert, die meent wat hij zegt en die als geen ander de gave bezit de gehele mens te grijpen in zijn edele poging om uit de verlamme geestelijke en materiële crisis waarin de mensheid geraakt is, door eigen werkzaamheid en eigen inzicht geleid, te komen. Tot slot nog een enkele kritische opmerking. Het is te betreuren dat de schrijver het typisch humanistische „maat houden”, de harmonie tussen wil, gevoel en verstand (waar hij zelf een voorbeeld van is) niet tot speciaal onderwerp heeft gemaakt; hij zou het „Niets te zeer” van de tempel te Delphi als thema hebben moeten gebruiken om, zeer in 't kort: de geschiedenis van het Humanisme te belichten, en dat was belangrijk geweest om te demonstreren dat het humanisme van Griekse en Romeinse Oudheid, van China en India zo oud is als er mensen nagedacht hebben over hun bestaan op aarde. Het is een verdraaiing van de historische waarheid om het Humanisme als een stiefkind van het Christendom te zien.

Maar, behoeft ik nog te zeggen, aan het einde van deze bespreking, die geen kritiek is, dat ieder lid van het Verbond, ondanks de moeilijkheid van het onderwerp, en de veelomvattendheid der besproken problemen, dit boek moet bezitten, moet lezen en herlezen om zijn humanistische levens- en wereldbeschouwing te verdiepen en te verbreden, geleid door zo'n kundige en bezielende gids? Ik meen van niet en verklaar, na er grondig over nagedacht te hebben dat dit boek tot de allerbelangrijkste behoort die er in Nederland zijn verschenen na de bevrijding. Het is aan ons, leden van het Verbond, te maken dat het later als een klassiek boek beschouwd zal worden, waardoor en waarmee de vernieuwing van het humanisme inzette.

H. BONGER.

1) Een storende drukfout staat op pag. 112 waar „zelftucht” „zelfzucht” moet zijn.
2) Londen 1944.

Nieuws uit het Verbond

Voorstellen voor het Congres

1. H.B.-voorstel.

Het congres enz. gezien de staat van ontwikkeling, waarin de organisatie van het Verbond zich bevindt, besluit art. 3 van het huishoudelijk reglement voor één jaar ongewijzigd te handhaven, met dien verstande, dat aan het Hoofdbestuur wordt opgedragen gedurende deze periode een voldoende vertegenwoordiging der gewesten in het Hoofdbestuur te bevorderen en tevens zo spoedig mogelijk een definitief voorstel voor de formulering van art. 3, van het huishoudelijk reglement aan het congres voor te leggen. (Hoofdbestuur).

2. Toe te voegen aan art. 183 hh. regl.: Ook Voorzitter en Secretaris van Federaties en gewesten hebben op het Congres een adviserende stem. (A'dam Z.W.).

3. Het congres draagt het H.B. op te onderzoeken of het mogelijk is regelmatig één of meer prijzen beschikbaar te stellen voor die wetenschappelijke of literaire werken, verschenen in een bepaalde periode in Nederland (eventueel in de Nederlandse taal), die volgens daartoe vastgestelde richtlijnen en naar de opvatting van een daartoe ingestelde commissie, het best het moderne humanisme dienen. (Amsterdam).

4. Het congres draagt het H.B. op de mogelijkheid te bestuderen tot instelling van een bureau (eventueel in samenwerking met anderen), dat in staat is boekhandelaren, openbare bibliotheken, organisaties en particulieren te adviseren over verschenen en te verschijnen werken. (Amsterdam).

5. Het congres draagt, onder waardering voor hetgeen de Vara voor het Hum. Verbond heeft gedaan, het Hoofdbestuur op de mogelijkheid te onderzoeken onder het eventuele nieuwe bestel eigen zendtijd te verkrijgen en deze eventueel te benutten voor de doeleinden van het Verbond. (Amsterdam).

De buitenkerkelijke militairen

Bij de behandeling van de begroting van het departement van oorlog in de Tweede Kamer — een debat dat vlak voor Kerstmis plaats had — heeft de heer Vermeer (P. v. d. A.) zijn waardering uitgesproken „voor het werk van de aalmoezeniers en de veldpredikers, ook op het punt van de verzorging van niet-kerkelijke militairen. Ik zou toch willen vragen — zo ging de heer Vermeer verder — extra aandacht te besteden aan de verzorging van onkerkelijke militairen en ik zou gaarne spoedig het standpunt van de minister willen weten naar aanleiding van het advies, dat hij op dit punt van de R.A.O. heeft gevraagd.” Dit waren helaas de enige woorden in dit debat aan de geestelijke verzorging van buitenkerkelijke militairen gewijd. Noch in het antwoord van de minister — die dan ook op nog heel veel meer vragen te antwoorden had — zodat er wel eens iets tussendoor kon slippen — noch in de redevoeringen van andere Kamerleden is er aandacht aan besteed. Vooral dit laatste is betreurenswaardig. Door de christelijke partijen wordt strijk en zet bij elk debat over de begroting van oorlog de geestelijke verzorging ter sprake gebracht; men had dus mogen verwachten, dat meer afgevaardigden aan de andere zijde der antithese dan méér belangstelling voor de verzorging der buitenkerkelijke militairen had getoond.

Besch. vrouw, 41 jaar met volwassen zoon, wil huishouding waarnemen of samenwonen, Heer alleen.

Brieven Adm. Mens en Wereld, letter M. Weerdsingel O.z. 80, Utrecht.

Met dankbaarheid

Met grote dankbaarheid aan de milde gever, die onbekend wenst te blijven, doet het Hoofdbestuur mededeling dat een gift, groot dertigduizend gulden is binnengekomen, bestemd voor onmiddellijk gebruik in het werk van het Verbond. Het Hoofdbestuur ziet zich daardoor eindelijk in de gelegenheid gesteld uitvoering te geven aan geprojecteerd noodzakelijk werk en wekt de leden op, de arbeid voor de geestelijke opbouw met kracht ter hand te nemen.

Kort Verslag van de 24ste Hoofdbestuurvergadering gehouden te Amsterdam op 27 December 1947.

Na oprichting van enkele nieuwe gemeenschappen is het aantal nu ± 30 . Het ledental is bijna 4000. De groei gaat voort. De financiën staan er goed voor. Het verlies van het vorige jaar is in de rekening van dit jaar, die een klein verlies laat zien, verwerkt.

De Voorzitter doet de verheugende mededeling, dat een gever, die onbekend wenst te blijven, aan het Verbond f 30.000 heeft geschonken. Het rapport van de commissie voor het buitenwerk wordt besproken en in hoofdtrekken goedgekeurd. Er komen in 1948 een familie-kamp in Huize Henan (Ommen) voor 60 ouderen en 40 kinderen, en twee vakantiecampen op het Meenthuis te Blaricum. Besloten wordt dat het Verbond zal deelnemen aan de actie tot het onderbrengen van Nederlandse kinderen in Duitsland in Nederlandse gezinnen. Het werk onder militairen heeft voortdurend de aandacht van het H.B.

Het jaarlijkse congres zal plaats vinden op 6 en 7 Maart te Utrecht. Getracht zal worden de Zaterdagavond een toneelvoorstelling te geven voor congresgangers en belangstellenden. Na bespreking van het radio-bestel sluit de Voorzitter de vergadering.

CONGRES op 6 en 7 Maart 1948 in het N.V.-Huis, Oudegracht, Utrecht

AGENDA EN PROGRAMMA

ZATERDAG 6 MAART

15—16.— uur: Aanmelding

16—18.30 uur: 1. Opening en mededelingen

2. Notulen en ingekomen stukken

3. Verslag van de secretaris en financieel verslag *)

18.30—20.— uur: Maaltijd (brood meebrengen)

20.— uur: Toneelvoorstelling, aangeboden aan de congresgangers

ZONDAG 7 MAART

10.30—12.30 uur: 4. Voorstellen Gemeenschappen

5. Zomerwerk en andere plannen

12.30—14.— uur: Gemeenschappelijke maaltijd

14 —16.— uur: Begroting 1948 *)

7. Verkiezing H.B. (met bijbehorend voorstel) en kascommissie *)

8. Rondvraag en sluiting.

*) De bij deze agenda behorende bijlagen zullen in het Februari-nummer worden afgedrukt.

Deelneming.

De deelnemersprijs bedraagt voor niet-afgevaardigden f 3.—. (Eén dag f 1.50). Voor deelneming aan de warme maaltijd op 7 Maart is f 2.50 verschuldigd. Overnachting bij geestverwanten is mogelijk.

Indien men wenst deel te nemen gelieve men onderstaand formulier volledig ingevuld op te zenden aan het Centraal Bureau en gelijktijdig het verschuldigde bedrag te storten of over te schrijven op postgirorekening 304960, ten name van F. van den Berkhof, Utrecht, onder vermelding: „congres”. Eind Februari ontvangt U dan Uw deelnemerskaart per post thuis.

Stelt het betalen van het verschuldigde bedrag niet uit tot de dag van het congres! Ge voorkomt hiermee stagnatie.

Hoofdbestuursleden en afgevaardigden wordt dringend verzocht zich eveneens door middel van het formulier aan te melden!

Uitknippen, invullen en opzenden aan het Centraal Bureau, Weerdsingel O.Z. 80, Utrecht

Ondergetekende:

adres:

woonplaats:

wenst deel te nemen aan het congres op

6 MAART *)

7 MAART *)

met

zonder

*) warme maaltijd en

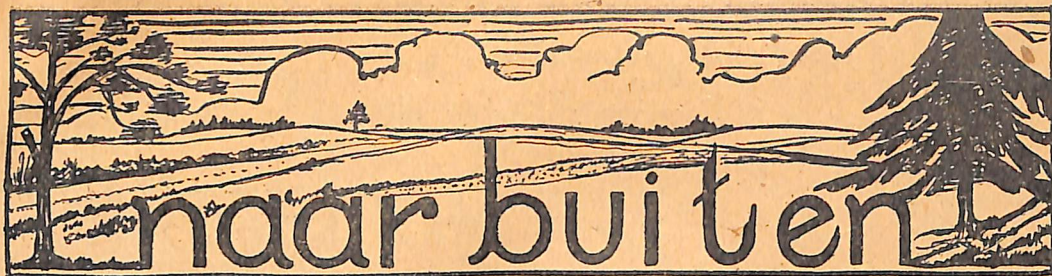
met

zonder

*) logies bij geestverwanten.

Het bedrag ad f is op postgiro 304960 gestort/overgeschreven.

*) doorhalen, wat niet van toepassing is.

Lectuur over humanisme

„Modern Humanisme, een Renaissance?” door Dr. J. P. van Praag.

Wij kunnen onze leden tot onze genoegen mededelen dat bovenstaand boek voor leden à f 5.90 bij het Centraal Bureau en in de gemeenschappen verkrijgbaar is. Voor niet-leden bedraagt de prijs f 7.50.

Toelichting op beginsel en doel van het Humanistisch Verbond, f 0.15. Per 10 stuks f 1.—.

Onderwijsrapport (herzien) f 0.10.

Statuten en Huishoudelijk Reglement f 0.20.

„Personalisme en Humanisme” door Prof. Dr. H. J. Pos (overdruk uit het maandblad „Het Keerpunt”) f 0.40.

„Beeld van de Humanist”, rede van Gerard Walschap, uitgesproken op ons congres in Maart 1947, f 0.50.

„Het Humanisme na deze oorlog”, een drietal radio-lezingen van A. L. Constandse, Dr. J. P. van Praag, Dr. G. Stuiveling, f 0.25.

„Humanisme en Socialisme” van Prof. Mr. H. R. Hoetink, Uitg. van Loghum Slaterus, 40 pag., f 1.—.

Prof. Mr. Dr. Leo Polak, een erflater van onze beschaving”, samengesteld door P. Spigt e.a., Uitg. G. W. Breughel, 72 pag., f 1.90, geb.

„Geloof en Ongeloof” van M. G. Warffemius, Uitg. Delftse Uitg. Mij., 172 pag., f 4.25, geb.

„In de spiegel der Oudheid”, radio-lezingen van Dr. D. Loenen, f 0.25.

„Macht tot Vrijheid”, van Joh. W. Schotman, Uitg. G. W. Breughel, f 12.50 geb.

„Wij Humanisten”, een achttal radio-lezingen, f 0.60.

„Het Levensraadsel” van H. G. Cannegieter, f 1.—.

„Godsdienst en Humanisme”, door Prof. Dr. J. B. Tielrooy. Uitgave de Dageraad, f 0.50.

Bestellingen aan Centraal Bureau, Weerdsingel O.Z. 80, Utrecht. Postgiro 304960 t.n.v. F. v. d. Berkhof, Utrecht. Bestellingen boven f 2.50 franco. Beneden dit bedrag f 0.05 à f 0.10 extra voor portokosten over te maken.

De honderd leden, die verleden zomer een week doorbrachten op het Meenthuis in Blaricum, waren eensgezind van mening: dit doen we nog eens. Welnu, beste vrienden, wij zullen een herhaling mogelijk maken, voor hen, die in dat kamp ervaren hebben welk een verfrissende vakantie zo'n week samen buiten leven geeft; en ook voor vele anderen, die nog niet zo gelukkig waren deze vakantie-vreugde te genieten.

Deze zomer zullen wij twee kampen organiseren in het Meenthuis, en wel één waarschijnlijk van 10—17 Juli en één waarschijnlijk van 14—21 Augustus.

Er zullen in deze kampen inleidingen gehouden worden, er kan onder leiding officieel gedebatteerd maar nog veel meer onderling gepraat worden op de wandelingen in de prachtige omgeving. Er zal worden gezongen, gefietst, gezwommen.

Er komt een bonte avond, er zal zijn vreugde, ontspanning, rust en ontwikkeling. De kosten? Zie hieronder. Er bestaat een gemakkelijke manier van betaling door middel van een spaarkaart. Uw gemeenschapspenningmeester zal u hierover kunnen inlichten.

Deze kampen zijn voor jeugdigen van ± 20 tot ± 70 jaar.

Toch zullen sommigen er geen gebruik van kunnen maken. Wij denken aan ouders met schoolgaande kinderen. Met het gehele gezin naar een kamp... dit geeft moeilijkheden en bij de organisatie van wandelingen en inleidingen, en wat de hoge kosten betreft.

Voor gezinnen nu zullen wij een familie kamp organiseren. We hebben te Ommen een geschikte gelegenheid gevonden om ongeveer 60 ouders met ± 40 kinderen onder te brengen, waarbij het gezinsverband min of meer gehandhaafd kan blijven. Wij zullen daar zorgen voor genoegens voor de kinderen en voor ontspanning der ouders. De kosten: zie hieronder. De datum staat nog niet vast.

Dit neemt niet weg, dat U alvast kunt gaan sparen. De penningmeester van uw gemeenschap kan u hierover meer vertellen. En natuurlijk kunt ge u reeds voor dit kamp opgeven.

Wie enigszins kan, brengt zijn vakantie door in een kamp van de Humanistische Gemeenschap. In zo'n kamp zult u ervaren, hoe versterkend, geestelijk en lichamelijk het is, een week te leven in een levende gemeenschap.

Er zullen dus, bij voldoende deelneming, drie kampen worden georganiseerd:

TWEE IN HET MEENTHUIS TE BLARICUM voor personen boven 18 jaar. Prijs f 25.—

per persoon.

Slapen op zalen in kribben. Corveediensten.

Familiekamp vermoedelijk in Oisterwijk.

Prijs voor ouderen zonder kinderen f 25.— per persoon

Prijs voor ouderen met kinderen f 22.50 per persoon

Prijs voor kinderen tot 12 jaar f 15.— per kind

De definitieve data zullen zo spoedig mogelijk worden meegedeeld.

De kampen duren één week.

Zendt spoedig onderstaand formulier in aan het Centraal Bureau, Weerdsingel O.Z. 80, Utrecht.

Ondergetekende: geslacht m/v.:

„ : geslacht m/v.:

wens(t) (en) deel te nemen aan kamp te met

kinderen, die de leeftijd hebben van resp.,, jaar.

*) Betaling van het verschuldigde bedrag ad f zal geschieden in eens/in termijnen *)

van f door storting/overschrijving op Postgiro No. 304960 ten name van F. v. d. Berkhof, Utrecht.

*) Door middel van een spaarbusje aan de penningmeester der gemeenschap der gemeenschap.

Datum:

Handtekening:

*) Doorhalen wat niet verlangd wordt.

'N LIEVE ZORG ERBIJ,

.....een zorg, waaraan U gaarne zo goed mogelijk wilt voldoen! Dan sluit U ook een studie- of uitzetverzekering bij „De Centrale”, de maatschappij die belangrijke financiële steun verleende op sociaal gebied, o.a. aan ontwikkelingswerk.

**Levensverzekering
DE CENTRALE**

Arbeiders-Verzekering-
en Deposito-bank N.V.

Rijnstraat 28 Den Haag

AGENDA

AMSTERDAM

1 Febr. I. Vijlbrief: De Tragiek van het Gezag.
15 Febr. J. W. Schotman: De groei van het denken.

Keizersgracht 604. 10.30 u. 25 en 50 ct.

HILVERSUM

1 Febr. A. Treurniet: Levensdoel.
Havenstraat 139. 10.30 u. 20 en 25 ct.

ROTTERDAM

1 Febr. A. L. Constandse: Mystiek of Religie.
Ons Huis. 10.30 u. 15 en 25 ct.
8 Febr. Ir. P. Schut: De Weg tot de Vrijheid.
Zuidervolkshuis. 10.30 u. 15 en 25 ct.

UTRECHT

1 Febr. Max van Praag: De mens als kosmisch knooppunt.
15 Febr. R. C. J. Reyne: J. J. Slauerhoff.
13 Febr. Toneelavond. Opvoering van De klucht van den gehangenen. Regie C. A. Schilp.
Alle bijeenkomsten N.V. Huis, Oudegr. 245.
Zondag 10.30 u. avondbijeenkomst 20 u.
Gemeenschapsbesturen kunnen programma's inzenden ter vermelding in deze rubriek.

LEIDEN

Zondagmorgenbijeenkomsten half elf Federatie-huis Gerecht 10.

25 Januari. M. G. Warffemius: „Humanisme en Christendom”.

29 Februari. Dr. P. A. Dietz: „Het leven van Giordano Bruno”.

4 April. H. J. J. Lips: „Sociale Rechtvaardigheid”.

Toegangsprijs naar verkiezing.

Vrijdag 13 Februari 20 uur praatavond in het Witte Huis te Ooegstgeest. Inleiding: Ds. P. Eldering over het boek van Dr. J. P. v. Praag „Modern Humanisme Een Renaissance?” Toegankelijk voor leden en introducties.

Brieven van lezers

IS ANTI-CHRISTELIJK HUMANISME MOGELIJK?

Elck wil des anderen gheloof regeeren.
Dirk Volkertsz Coornhert.

Onder het hoofd „Cultuurpolitiek en humanisme” schrijft G. W. Huygens, behalve veel dat mijn volle instemming heeft; iets dat m.i. niet onweersproken mag blijven, indien het althans zo bedoeld is, als ik het lees, wijl het de kern van de humanistische levenshouding raakt. Een kort verslag van een voordracht van Dr Ph. J. Idenburg over „Actieve cultuurpolitiek” eindigt met deze zin: „Dr I. sprak eveneens over de noodzakelijkheid van onderwijs op positieve geestelijke grondslagen, en hij noemde als zodanig christendom en humanisme, daarbij opmerkend, dat ons land steeds een christendom gekend had, dat niet anti-humanistisch en een humanisme, dat niet anti-christelijk was.” Daarna gaat dan de inzender verder: „Bij de discussie wees ik er op, dat ons land ook een anti-humanistisch christendom kent, alsmede een humanisme dat principieel anti-christelijk is.”

Tegen deze toevoeging nu meen ik met klem te moeten opkomen, wijl ze mij in strijd lijkt met een van de grondstemmingen van het humanisme, die der (positieve) verdraagzaamheid.

Dat er in ons land anti-humanistische christenen zijn, moet onomwonden worden toegegeven, zelfs als men afziet van de velen, die van het humanisme een zeer verwrongen beeld in zich omdragen, waarvan — indien het met de werkelijkheid overeenstemde — ook wij ons zouden alkeren.

Dat in ons land anti-christelijke humanisten zijn, die hun waarheid de waarheid achten, kan helaas niet ontkend worden. Maar over het „helaas” in deze uitspraak mag men niet heenlezen! Zulke humanisten behoorden er niet te zijn. Juist het parallel stellen van anti-humanistisch christendom en anti-christelijk humanisme als twee uitdrukkingen van overeenkomstige waarde en betekenis is principieel fout. Er is een humanisme, dat in zijn uitspraken over de zin van het leven, over de hoogste waarden, beelden bezigt, die weinig meer gemeen hebben met die van welke christelijke secte ook. Maar dit humanisme mag niemand op deze grond anti-christelijk noemen. Wordt het werkelijk anti-christelijk, dan is het geen humanisme meer, wijl het met de grondgedachte eerbied voor de mens geen ernst maakt. Anti-christelijk humanisme is niet mogelijk.

D. H. PRINS.

(Van redactiewege bekort).

CULTUURPOLITIEK EN HUMANISME.

De brief van de Heer HUYGENS over Cultuurpolitiek en Humanisme geeft mij aanleiding tot de volgende overpeinzingen.

Inderdaad verdient het boekje Nationale Cultuurtaak van Prof. Dr. G. van der Leeuw in de kringen van het verbond aandacht, omdat de daarin verdedigde cultuurpolitiek de strijd met het geestelijk nihilisme

Het sluiten van Uw
levensverzekering bij

„Aurora”

is

- in Uw eigen belang omdat gij U op zeer gunstige voorwaarden verzekert bij een uiterst solide en coulante Maatschappij;
- in het belang van de humanistische gemeenschap, daar door vergroting van ons bedrijf meer middelen beschikbaar komen voor humanistische doeleinden.

„AURORA” - HEERENGRACHT 62 - AMSTERDAM

HOOFDBESTUUR:

Dr. J. P. van Praag, 1e voorzitter; Dr. G. Stuiveling, 2e voorzitter; Drs. I. Vijlbrief, secretaris; J. Rogge, penningmeester; Dr. J. C. Brandt Corstius, hoofdredacteur; Mevr. Dr. L. M. Coster-Wijsman; Maurits Dekker; Prof. Mr. H. R. Hoetink; H. J. J. Lips; Dr. D. Loenen; Mevr. Br. v. d. Muyzenberg-Willemsse; Mevr. H. A. Polak-Schwarz; Prof. Dr. H. J. Pos; Ir. P. Schut; Mr. A. Stempels; Prof. Dr. J. B. Tielrooy; Mr. J. in 't Veld; M. G. Warffemius; Mr. H. B. J. Waslander.

Begin het Nieuwe Jaar
met twee goede daden

- Stort een bijdrage in het fonds
Volksopvoeding, giro 304960
t.n.v. van F. v. d. Berkhof, Utrecht
- Breng een nieuw lid aan

Zo juist verschenen:

Het nieuwste boek van A. L. CONSTANDSE
„30 Jaar Sowjetpolitiek”

Een kritische beschouwing over de Russische politieke en economische ontwikkeling. Ieder die iets meer wil weten over de toestanden en internationale betrekkingen van dit land, bestelle dit boek. Prijs geb. f 3.95; voor leden Plutarchus f 3.10

Nog in voorraad: „De dood betaalt dividend”
door Fenner Brockway en Frederic Mullally, prijs f 2.65

Uitgeverij „Plutarchus”, Adm. J. Hoogeveen, Middenweg 117
Haarlem. Postrekening 228268

MENS EN WERELD

is het orgaan van het Humanistisch Verbond. Redactieraad: Dr. J. C. Brandt Corstius, Maurits Dekker, Mr. A. Stempels. Adres Redactie: A. van Ostadelaan 147, Utrecht — Adres Administratie: Weerdsingel O.Z. 80, Utrecht, Postgiro 304960 t.n.v. F. v. d. B. te Utrecht — Advertentie-tarieven op aanvraag. Kleine advertenties voor particulieren f 1.— per regel: kolombreedte 63 mm. — Abonnementenscondities: Leden: gratis, niet-leden: f 2.50 per jaar — Conditie Lidmaatschap Humanistisch Verbond worden verstrekt door: Centraal Bureau, Weerdsingel O.Z. 80, Utrecht.